

pressieve, een beeldende kartografie (1).

Deze houding tegenover kaartbelettering is, ofschoon een uiterste, een weerspiegeling van de algemene moderne neiging tot beeld-expressie, in tegenstelling tot schriftelijke expressie (2).

Voor deze zienswijze zijn misschien wel behoorlijke theoretische gronden te vinden voor wat betreft topografische kaarten van zeer grote schaal, maar zelfs in die gevallen mag men toch niet veronderstellen dat alle plaatsen en tekens "zichzelf verklaren" of de lezer wel bekend zijn. Eenvoudiger gezegd, een kaart is een middel tot het voorstellen van aardrijkskundige, althans ruimtelijke gegevens; dit betekent, dat wanneer een dergelijk gegeven een verklaring, een verduidelijking van zijn identiteit eist, die identificatie (benoeming, benaming) een onmisbaar deel van de kaart wordt (3).

De identificatie van plaatsen en andere aardrijkskundige gegevens heeft altijd een voorname plaats ingenomen in de kartografische technieken. Hoe vaak kan men kaarten niet thuisbrengen en althans tenaastebij dateren alleen door het schrift te bekijken? Hoewel er hierover, voor zover ik weet, geen systematische proeven genomen zijn, zou ik toch wel als bewezen willen aannemen dat, althans bij kleinschalige kaarten, de eerste reactie van de lezer de belettering betreft, bewust of onbewust. En natuurlijk is in veel gevallen het schrift zelfs onontbeerlijk voor het herkennen van het in kaart gebrachte gebied.

Bovendien zijn letters in het algemeen donker tegen een lichtere achtergrond (uiterste : zwart-wit), en deze tegenstelling is een belangrijk element in alle waarneming. Hoewel de letter, met zijn scherpe hoeken en verschillende rondingen, een voor het oog zeer ingewikkeld verschijnsel is, is de lezer, doordat de lettervormen hem zo wel bekend zijn, zich hiervan zelden bewust. Ook al wordt dus het effect van de ingewikkeldheid der lettertekens getemperd door de vertrouwdheid ermee, het blijft een feit dat de altijd aanwezige vormverschillen tussen de letters en het overige lijnwerk van de gemiddelde kaart, het kaartschrift maken tot een afwijkend, in het oog vallend element.

De ontwikkeling van het kaartschrift is een interessant voorbeeld van de wisselwerking tussen kunst, traditie en conventie. Bovendien is gedurende de laatste eeuwen de wijze van reproductie van invloed geweest: zolang graveren in koper de voornaamste reproductietechniek was, betekende het weergeven van ook de fijnste lijnen geen probleem. Naar de mate echter waarin het koper uit de kaartmakerij verdween, zijn de letters in kaarten meer en meer ontaard, wat zich bij voorbeeld uitte in het